

مفهوم نفس در رسائل

اخوان الصفا

تألیف

حمیدرضا براتی پور

۱۴۰۱

سرشناسه	:	براتی پور؛ حمیدرضا / م . ۱۳۴۶
عنوان و نام پدیدآور	:	مفهوم نفس در رسائل اخوان الصفا / تألیف: حمیدرضا براتی پور
مشخصات نشر	:	تهران / تفکر آینده ساز/ ۱۴۰۱
مشخصات ظاهری	:	۱۲۵ . ص . وزیری ۱۷*۲۴
شابک	:	978-622-7710-20-5
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. [۱۲۳]-۱۲۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	:	رسائل اخوان الصفا -- نقد و تفسیر فلسفه اسلامی -- متون قدیمی تا قرن ۱۴ Islamic philosophy -- Early works to 20th century نفس ، Spirit روح (عرفان) ، (Soul (Mysticism*
رده بندی کنگره	:	BBR۱۹۷
رده بندی دیویی	:	۱۸۹/۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۸۸۱۴۸۸

حقوق مادی و معنوی برای انتشارات و مؤلف محفوظ است و هر گونه کپی برداری پیگرد قانونی دارد

مفهوم نفس در رسائل اخوان الصفا

تألیف	حمیدرضا براتی پور
ناشر	تفکر آینده ساز
مدیر تولید	موسسه مشاوران زند
شمارگان	۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ	اول، ۱۴۰۱
قیمت	۱۳۵ هزار تومان

ISBN: 978-622-7710-20-5

فهرست مطالب

بخش اول پیشینه فکری اخوان الصفا

۸	درآمد
۸	مفهوم لغوی و اصطلاحی نفس
۹	مروری بر موضوع نفس
۱۰	فلسفه یونان
۱۰	فیثاغورس
۱۱	افلاطون
۱۲	ارسطو
۱۳	فلسفه نوافلاطونی افلوپینی
۱۷	فلسفه اسلامی
۱۷	فارابی
۱۸	ابن سینا
۲۰	سهروردی
۲۰	تعریف نفس از دیدگاه سهروردی
۲۲	نفس در قرآن و روایات
۲۴	نفس در اندیشه کلامی
۲۵	معتزله
۲۵	اشاعره
۲۶	شیعه
۲۷	نفس در اندیشه عارفان و علمای علم اخلاق

بخش دوم اخوان الصفا

۳۲	معرفی اخوان الصفا
۳۵	معرفی رسائل

بخش سوم کیهان شناسی اخوان الصفا

۴۰	مراتب هستی
۴۰	مرتبۀ خالقیت و ایجاد
۴۳	مرتبۀ عقل
۴۵	مرتبۀ نفس
۴۸	مفهوم عالم کبیر و عالم صغیر از دیدگاه اخوان الصفا

بخش چهارم جهان بینی اخوان الصفا

۵۴	آراء معرفت شناسی
۵۹	آراء خداشناسی

۶۱	آراء انسان شناسی و فلسفی اخوان الصفا
بخش پنجم نفس در رسائل اخوان الصفا	
۶۸	تعریف نفس
۶۹	اهمیت شناخت نفس در رسائل
۶۹	ماهیت نفس
۷۱	حقیقت نفس
۷۵	تجرد نفس
۷۷	حدوث و قدم نفس
۸۰	اثبات وجود نفس
۸۳	ارتباط نفس با بدن
۸۴	مراتب نفس
۸۵	مرتبۀ نفس نباتی
۸۵	مرتبۀ نفس حیوانی
۸۶	مرتبۀ نفس ناطقه
۸۶	مرتبۀ نفس حکمی
۸۷	مرتبۀ نفس ملکی قدوسی
۸۸	قوای نفس
بخش ششم نفس پس از مرگ (معاد)	
۹۸	معاد
۹۸	مرگ
۱۰۱	تعابیر اخوان الصفا از مرگ
۱۰۲	بقای نفس و سرنوشت آن پس از مرگ
۱۰۳	عدم بازگشت اجساد
۱۰۴	تناسخ
۱۰۷	بعثت
۱۱۱	حوادث روز قیامت
۱۱۱	داوری روز قیامت
۱۱۲	گفتگوی ارواح با یکدیگر
۱۱۳	برزخ
۱۱۳	بهشت
۱۱۹	ماهیت شیاطین و یاران ابلیس از دیدگاه اخوان الصفا
۱۲۳	منابع و مآخذ

در آمد

از جمله مسائلی که در طول تاریخ مورد توجه حکما و دانشمندان چه در سنت اسلامی و چه در غرب واقع شده مسئله نفس و شناخت آن بوده است. عمده دلایلی را که می توان سبب مناقشات و بحث ها در رابطه با نفس دانست آنست که این مفهوم در مباحث خداشناسی، معاد عرفان، فلسفه و اخلاق و دیگر مکتب های که به شکلی با ماهیت انسان سر و کار دارند، کاربرد فراوانی دارد. مسائلی که در این رابطه مطرح می شود شامل این است که نفس و ماهیت آن چیست؟ آیا نفس امری مجرد است یا مادی؟ ارتباط نفس با بدن چگونه است؟ به بیانی دیگر نفس که موجود معنوی و ثابت و بدون نیاز به زمان و مکان است چگونه می تواند با موجودی متغییر که نیازمند به زمان و مکان و محدود است، متحد شود و نوع انسان را به وجود می آورد؟ بعد از مفارقت نفس از بدن چه سرنوشتی در انتظار اوست؟

در اینجا ابتدا به بررسی مفهوم لغوی نفس پرداخته و سپس آن را از دیدگاه قرآن، عرفان، کلام، اخلاق و فلسفه و کلام مورد بررسی قرار می دهیم و سپس نظرات بزرگان فلسفه از قبیل افلاطون، ارسطو، غزالی، فارابی و ابن سینا را در این باره ذکر می کنیم.

مفهوم لغوی و اصطلاحی نفس

آنچه که از جستجو در کتب لغت بدست می آید این است که فرهنگ نویسان این واژه را به یک صورت ترجمه کرده اند در لغتنامه ها و محاورات عرفی بجای واژه نفس از واژه روح استفاده شده و نفس کاربرد آنچنانی در محاورات روز مره ندارد. اما همین واژه در فلسفه و عرفان و اخلاق دارای بار معنای متفاوتی است و کاربرد آن در این سه حوزه با هم اندکی متفاوت است.

در کتب لغت اولین معنی که از آن گرفته می شود معنای روح است^۱. در کتاب قاموس القرآن برای این واژه سه معنی ذکر شده است: ۱- روح ۲- تاکید ۳- ذات و اصل همان چیز^۲. کلمه نفس در آثار افلاطون به شکل «سوجیه»^۳ دیده می شود که در زبان انگلیسی به «سول»^۴

۱ دهخدا، علی اکبر. ۱۳۴۶ لغت نامه. دانشگاه تهران. جلد ۴۸. ص ۶۶. نفیسی، علی اکبر. ۲۵۳۵. فرهنگ نفیسی. چاپ خیام. جلد

۵. ص ۳۷۴۲. ابن منظور، محمدبن مکرم. ۱۴۰۸. لسان العرب. دار احیاء التراث العربی. بیروت. جلد ۱۴. ص ۲۳۳

۲. قرشی، علی اکبر. ۱۳۸۶. قاموس القرآن. دار الکتب الاسلامیه. ناشر دیجیتال مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان. جلد

۹۴ ص ۷

3. Psyche

4. Soul